

ONKIJOKI

Kyläkeskiviikko 15.2.2012 (Haara ja Onkijoki)

Suomen maatalousmuseo Sarka
Elsa Hietala

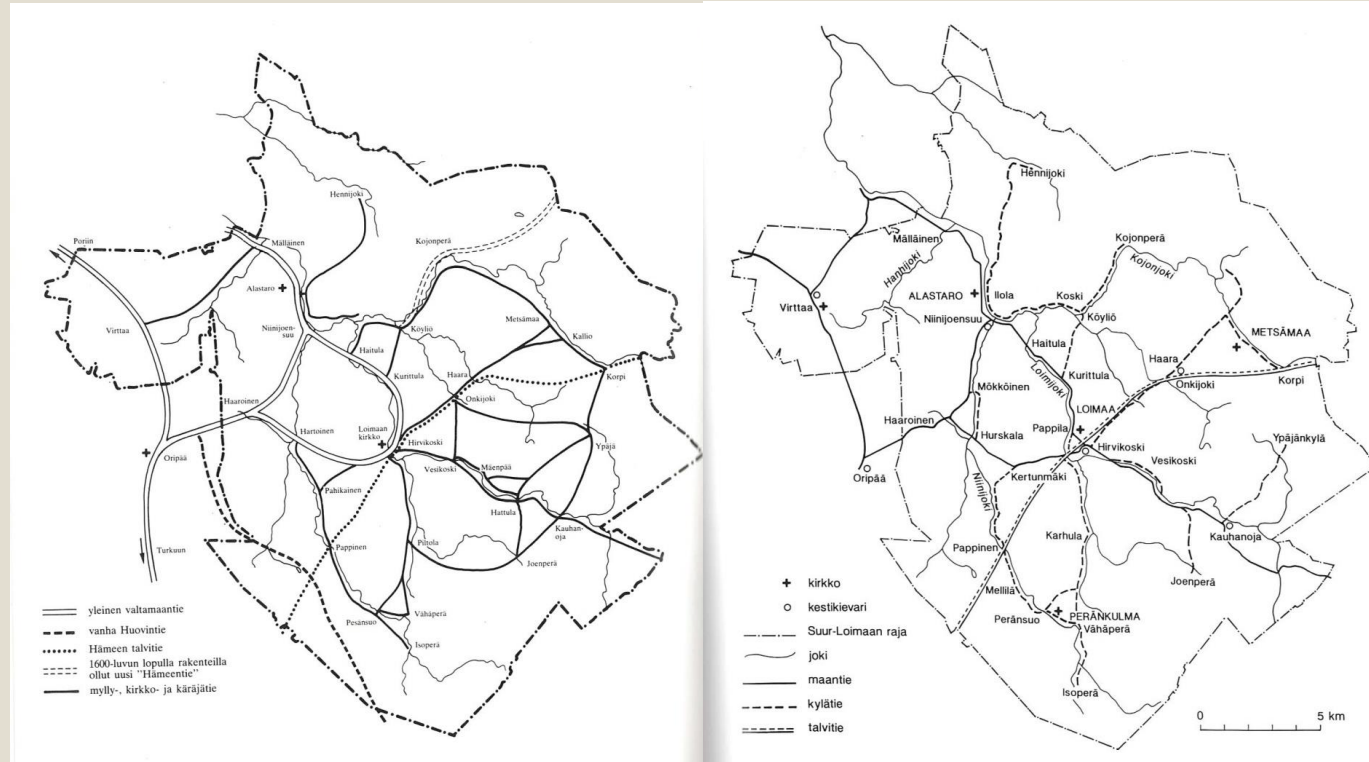
Varhaishistoria

- Haaran ja Onkijoen kylät on nykytiedon mukaan asutettu noin 1300-luvulla.
- Alueelta ei tunneta esihistoriallista asutusta, joskin kylän takamailta Orisuolta tunnetaan esihistorialliseksi luokiteltu kiviröykkiö.
- Ensimmäiset asukkaat tulivat jokia pitkin ja asettuivat asumaan niiden varsiin.

Kulkureitit

- Vuonna 1646 mainitaan Onkijoen Ryngössä olleen kestikievarin kaneeetilla, että "on suorittanut tehtävää jo aiemminkin". Rynkö oli kestikievarina aina siihen saakka, kun talon isännäksi tuli kappalainen Mathias Rungius. Piispa kielsi häneltä 1679 majatalon pidon. Talvitien varren kestikievari siirtyi nyt Hirvikoskelle. Hirvikoski todettiin kuitenkin lopulta huonoksi kievarin paikaksi ja se siirrettiin käräjöinnin jälkeen takaisin Onkijoelle Hollon taloon vuoden 1689 jälkeen.

- Kylien läpi kulki merkittävä Turusta Hämeeseen johtava talvitie. Tietä käytettiin rekikelillä ja sitä kuljettiin 1700-luvulla Turkuun aina Savosta ja Karjalasta saakka.

Loimaan tieverkosto 1600- ja 1800-luvulla Veikko Laakson mukaan. (Suur-Loimaan historia)

Onkijoen talot 1540

- Onkijoen kylässä oli vuonna 1540 kaksi kahden äyrin kokoista taloa

1. Rynkö

- Ensimmäinen tunnettu isäntä oli Martti Onkijoki.
- Osa Ryngön tilasta oli kirkon omaisuutta ja viljelijät kirkon lampuoteja. Vuonna 1674 talonpidon otti itselleen Loimaan kappalainen ja myöhempi kirkkoherra Matti Heikinpoika, joka käytti talon nimestä muodostettua sukunimeä Rungius.

2. Hollo

- Ensimmäinen tunnettu isäntä oli nimeltään Reko
- Tila oli ilmeisesti seurakunnan perustamisesta lähtien ollut kirkon lampuotitilana
- 1620-luvulla Lasse Heikinpoika yhdisti piispan lampuotitilan omaansa ja vuodesta 1634 lähtien tilaa kutsutaan ratsutilaksi.

- Isojakokartoissa tiloja käsitellään erikseen, koska Hollon tila oli osa Pappilan jakokuntaa ja Rynkö osa Haaraa.

1700-luvun lopulla tehdyssä isojakokartassa on merkittynä Ryngöstä lohkottu Aittamäen kartano.

Onkijoen Hollon ja Pappilan jakokunta

Ryngön ja Hollon torpat 1850

- Rynkö: Ojala, Orihsuo, Anttila, Haka, Mahlamäki, Ketola, Kulju, Kylänpää, Sillanpää, Seppälä, Töykkälä, Boställi, Niinimaa, Jokkenhaara, Pitkämäki
 - Ala-Hollo: Jussila, Sarvimäki
 - Yli-Hollo: Savimäki, Heikkilä, Palomäki
-
- Torpparilaitos tuli Suomeen 1600-luvulla, aluksi aatelin rälssimaille. Ratsutilat saivat oikeuden ottaa torppareita 1600-luvun lopulla, muut perintötalot 1743 ja kruununtilat 1757. Vaikka Suur-Loimaan alueella oli runsaasti ratsutiloja, ei torpparilaitos saanut seudulla jalansijaa ennen 1750-luvun puoliväliä. Tähän vaikutti väestöpula, joka isonvihan jälkeen piti vielä talojakin autioina ja ruotuja vailla sotamiehiä. Vasta väestötilanteen kohentuessa alkoi Loimaallekin syntyä torppia.
 - Ensimmäinen torppariksi nimetty mies ilmaantuu Suur-Loimaalle Rungiusten pappisuvun omistamalle Onkijoen Ryngön ratsutilalle 1750-luvun alkuvuosina. Yhden lampuodin poika Antti Martinpoika vaimoineen ryhtyivät torppareiksi.
 - 1856 Aittamäen kartanolla eli Onkijoen Ryngöllä oli torppareita yhteensä 15 kappaletta.

Muuta väkeä

- Inspehtoori
- Muonamiehiä perheineen 18
- Seppä
- Renkejä ja piikoja
- Ladjamäen väki
- Ryngön rusthollin alla rippikirjassa väkeä 388 hlöä
- Ala- ja Yli-Hollon rusthollien alla 117 hlöä
 - Mm. suutari

Aittamäen oluttehdas

- Perustettiin vuonna 1858
- Rautatieverkon kehittyminen 1870-l helpotti tuotteiden kuljetusta.
- Tehtaassa valmistettiin baijerilaistyyppistä olutta. Ensimmäisenä panimomestarina toimi kartanon inspektorin poika Karl Sarell. Tehdas työllisti 1800-l lopussa 10-15 työntekijää.
- Paul Enok Wirzeniuksen leskirouva Emma Wirzeniuksen omistuksessa 1800-l lopulla perustettiin lähiseudulle toistakymmentä olutmyymälää käsittänyt verkosto.
- Raittiusliike vahvistui ja Aittamäen oluttehtaan kohtaloksi muodostui syksyn 1905 suurlakko. Loimaan torilla 3.11. järjestetyn lakkokokouksen jälkeen lähti noin 100-150 hengen joukko vaatimaan rouva Wirzeniukselta olutpanimon sulkemista. Kun vaatimuksiin ei suostuttu, ammuttiin kellarin lukot hajalle, laskettiin kaikki varastoissa ollut olut maahan ja rikottiin astioita. Tämän jälkeen toiminta hiipui ja loppui kokonaan vuonna 1909.

Panimon vieressä sijainnut jääkellari ja
etualalla pyykinpesua "joessa"

Vanha Onkijoen yli kulkenut silta.